

ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชน (ประเมินพลครั้งที่ 3)

Thailand National Environmental Governance: The Third Assessment

ดร. สมฤดี นิโครวัฒนียังยง และ ดร. สุจิตรา วาสนาดำรงดี
Somrudee Nicro and Sujitra Vassanadumrongdee

บรรณาธิการ
Editors

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
THAILAND ENVIRONMENT INSTITUTE

2009

ชื่อหนังสือ **ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม: ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชน (ประเมินผลครั้งที่ 3)**

ISBN: 978 - 974 - 8479 - 40 - 8

พิมพ์ครั้งที่ 1 มิถุนายน 2552

จำนวน 1,000 เล่ม

บรรณาธิการ **ดร. สมฤดี นิโครพัฒน์ยิ่งยง และ ดร. สุจิตรา วาสนาดำรงดี**

กองบรรณาธิการ **วรากร น้อยพันธ์ วรวรรณ ชายไพฑูรย์ วรรณนิภา สุขสถิตย์ และ ศรีสุวรรณ จรรยา**

จัดพิมพ์ **สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย**
16/151 เมืองทองธานี ถนนบอนด์สตรีท ต. บางพูด อ. ปากเกร็ด จ. นนทบุรี 11120
โทรศัพท์ 02-503-3333 ต่อ 501, 505, 529
โทรสาร 02-504-4826-8 อีเมล TAIthailand@tei.or.th เว็บไซต์ www.tei.or.th

สนับสนุนการจัดทำการประเมินธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ครั้งที่ 3
สถานทูตอังกฤษ (UK Government's Global Opportunities Fund)

สนับสนุนการพิมพ์
มูลนิธิฟอร์ด (Ford Foundation)

พิมพ์ที่ **โรงพิมพ์ ส เจริญการพิมพ์ โทร. 02 - 913 - 2080**

ออกแบบ **วรวรรณ ชายไพฑูรย์**

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สมฤดี นิโครพัฒน์ยิ่งยง และ สุจิตรา วาสนาดำรงดี บรรณาธิการ. 2552. **ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม: ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชน (ประเมินผลครั้งที่ 3)**. กรุงเทพฯ: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. 390 หน้า

หนังสือเล่มนี้ใช้กระดาษ Ecofiber 100% และใช้หมึกพิมพ์จากวัสดุธรรมชาติ

คำนำ

เครือข่ายธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมประเทศไทย (The Access Initiative Thailand) ซึ่งประกอบด้วย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย สถาบันพระปกเกล้า มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากรภายใต้สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และนักวิชาการในองค์กรต่างๆ ได้ประเมินสถานการณ์ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยมาแล้ว 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2545 และ 2548¹ โดยใช้ชุดตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นโดยนักวิจัยจากองค์กรประชาสังคมในหลายประเทศร่วมมือกัน

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และองค์กรภาคีในการประเมินธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยทั้ง องค์กรกรภาคประชาสังคม องค์กรอิสระ และหน่วยงานภาครัฐ มีความมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม เป็นที่ตระหนักในหมู่ประชาชน และใช้อำนาจรัฐมากขึ้น และนำไปสู่วัฒนธรรมธรรมาภิบาลในสังคมไทย

ความเป็นมาของการพัฒนาตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

“ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม” เป็นประเด็นด้านนโยบายสาธารณะ ที่ได้มีการเจรจาถกเถียงอย่างกว้างขวางในเวทีระหว่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากการประชุมระดับโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อปี 2535 ซึ่งประเทศที่เข้าร่วม 178 ประเทศได้มีการลงนามในเอกสารสำคัญ 5 ฉบับ หนึ่งในเอกสารสำคัญดังกล่าวคือ “ปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา” ที่ประเทศต่างๆ ได้ยึดเป็นแนวทางในการพัฒนางานด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศของตน หลักการข้อที่ 10 ของปฏิญญาริโอฯ ระบุว่ารัฐมีหน้าที่ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนให้ได้รับรู้ข่าวสารทางสิ่งแวดล้อมที่กระทบกับความ เป็นอยู่ของพวกเขา ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเข้าถึงความยุติธรรมและการเยียวยาด้านสิ่งแวดล้อม

หลักการข้อที่ 10 ดังกล่าวได้รับการตอกย้ำอีกครั้งหนึ่งในเวทีนานาชาติซึ่งจัดโดยสหประชาชาติ เช่นเดียวกันใน 10 ปีต่อมาในการประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development) ที่แอฟริกาใต้ หลักการเดียวกันนี้ United Nations Economic Commission for Europe

¹ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย สถาบันพระปกเกล้า สำนักงานคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน 2545. **ธรรมาภิบาลที่วัดได้: ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ. และ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย สถาบันพระปกเกล้า มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และโครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร. 2548. **ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม: ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชน พ.ศ. 2548** (ประเมินผลครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ.

(ซึ่งเทียบได้กับ UN ESCAP ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก) ได้ผลักดันต่อจนปรากฏเป็นอนุสัญญาของประเทศภาคีในยุโรปที่ชื่อว่า อนุสัญญาอาร์ฮุส หรือ Aarhus Convention (www.unece.org)

มีข้อตกลงระหว่างประเทศมากมายที่ประเทศของเราได้ไปร่วมลงนามไว้ แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่าประเทศของเราได้มีการลงมือปฏิบัติตามข้อตกลงต่างๆ เหล่านั้นมากน้อยเพียงใด เพราะถ้าไม่มีการปฏิบัติจริง (การอนุรักษ์) ข้อตกลงต่างๆ ก็ไร้ความหมาย เป็นเพียงการสั่นเปลื้องทรัพยากรของชาติในการเตรียมการ และในการส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมและลงนามเท่านั้น

ด้วยความคิดเช่นนี้เองที่ทำให้องค์กรภาคประชาสังคมจาก 6 ประเทศ ใน 5 ทวีป อันได้แก่ 1. World Resource Institute (WRI) ประเทศสหรัฐอเมริกา 2. Environmental Management and Law Association (EMLA) ประเทศอังกฤษ 3. Corporacion Coalition for Development and Environment (Participa) ประเทศชิลี 4. Iniciativa de Acceso-Mexico (IA-Mex) ประเทศเม็กซิโก 5. Advocates Coalition for Development and Environment (Acode) ประเทศยูกันดา และ 6. สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เล็งเห็นถึงความจำเป็นในการสานต่อแนวคิดสำคัญดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติจริง จึงได้ร่วมมือกันริเริ่มเครือข่าย The Access Initiative หรือเรียกอย่างย่อว่า TAI และร่วมกันพัฒนาชุดตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลการดำเนินงานของประเทศต่างๆ ตามหลักการข้อที่ 10 ของปฏิญญาริโอฯ ในการสนับสนุนให้ประชาชน เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเข้าถึงความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาชุดตัวชี้วัดนี้เริ่มมาตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2543 และได้ทดลองใช้เป็นครั้งแรกใน 9 ประเทศ รวมทั้งในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2545 และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันซึ่งมีเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในประเทศต่างๆ เข้าร่วมแล้วถึงกว่า 40 ประเทศทั่วโลก

ชุดตัวชี้วัด TAI มีความเข้มแข็งทางวิชาการ ผ่านการทดสอบ และได้รับการยอมรับแล้วในนานาประเทศ จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เราสามารถประเมินผลธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้อย่างปราศจากอคติ เพราะมีลักษณะเป็นอัตวิสัย (objective) และมีมาตรฐานสากล โดยใช้ชุดตัวชี้วัดเดียวกันในการประเมินธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมในทุกประเทศ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์ www.accessinitiative.org)

การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

การประเมินธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยครั้งนี้เป็นครั้งที่ 3 เป็นการประเมินธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมของภาครัฐในช่วงปี 2549 และใช้กรณีศึกษาจำนวนมากถึง 18 กรณี การประเมินทำโดยคณะนักวิจัยจากหลากหลายสาขาวิชาการและหลากหลายองค์กร ทั้งจากภาคประชาสังคมและจากภาครัฐ ดังมีรายชื่อปรากฏท้ายเล่ม และยังมีคณะกรรมการที่ปรึกษาซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษา

นักวิชาการ ภาครัฐกิจเอกชน และสื่อมวลชน (ดังมีรายชื่อท้ายเล่ม) ให้คำแนะนำในการเลือกกรณีศึกษา การดำเนินการวิจัย การประเมินผล การสรุปข้อค้นพบจากการศึกษา และการจัดทำข้อเสนอแนะ อย่างไรก็ตาม การรายงานผลการประเมิน และข้อเสนอแนะที่ปรากฏในเอกสารชิ้นนี้เป็นความรับผิดชอบของคณะนักวิจัย ไม่ใช่ของคณะกรรมการที่ปรึกษา

นอกจากนี้ เพื่อความสะดวกในการอ่านข้อมูลและการนำไปใช้ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยได้จัดทำซีดีรอม รายงานการประเมินธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ครั้งที่ 3 ที่มีเนื้อหาตรงกับหนังสือเล่มที่ท่านถืออยู่นี้ และเพิ่มเติมเนื้อหาในส่วนภาคผนวก อันประกอบด้วย รายงานผลการประเมินและตารางตัวชี้วัดที่กล่าวถึงรายละเอียดพิสัยของค่าตัวชี้วัดพร้อมเหตุผลประกอบการประเมิน (การประเมินครอบคลุมหมายถึงไป การประเมินการเสริมสร้างขีดความสามารถ และกรณีศึกษา 18 เรื่อง) และรายงานการประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษา (4 ครั้ง) รวมอยู่ในซีดีรอม (ท้ายเล่ม)

เนื่องจากในขณะทำการประเมินครั้งที่ 3 นี้ ประเทศไทยอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในหนังสือเล่มนี้ ผู้อ่านจึงจะได้อ่านผลการประเมินรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว อย่างไรก็ตาม สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และเครือข่ายธรรมชาติสิ่งแวดล้อมฯ ได้จัดพิมพ์เฉพาะบทสังเคราะห์ของการประเมินครั้งที่ 3 นี้ แยกออกเป็นหนังสืออีก 1 เล่ม โดยประเมินรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เพื่อให้เป็นปัจจุบัน และจะจัดพิมพ์เป็นเล่มทั้งภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและเครือข่ายธรรมชาติสิ่งแวดล้อม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานฉบับนี้จะช่วยกระตุ้นความสนใจ สร้างความเข้าใจ และเพิ่มจิตสำนึกของทั้งประชาชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐในเรื่องธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชน และจากที่โครงการธรรมชาติสิ่งแวดล้อมฯ ซึ่งริเริ่มโดยภาคประชาสังคมได้รับความร่วมมืออย่างดีจากภาครัฐ ทั้งในส่วนของการประเมินร่วมกันและการให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะผ่านคณะกรรมการที่ปรึกษา จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินการร่วมกันเพื่อนำไปสู่การติดตามประเมินผลความพยายามของรัฐในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อช่วยผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของรัฐเพื่อตอบสนองต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่และเพื่อปฏิบัติตามหลักการข้อที่ 10 ของปฏิญญาริโอฯ ได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

ดร. สมฤดี นิโครวัฒน์ยิ่งยง
ผู้อำนวยการอาวุโส สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
หัวหน้าโครงการ

กิตติกรรมประกาศ

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ขอขอบคุณทุกท่าน ทุกหน่วยงานที่ได้มีส่วนร่วมในการประเมินครั้งนี้ ทั้งที่เป็นการสนับสนุนข้อมูล การให้สัมภาษณ์ และการให้ข้อคิดเห็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการประเมิน และการเผยแพร่ข้อค้นพบจากการประเมินและข้อเสนอแนะ ขอขอบคุณนักวิจัยทุกท่านในพลังสมอง พลังความร่วมมือ และพลังใจ ในการร่วมกันจัดทำโครงการ “ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม: ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชน (ประเมินผลครั้งที่สาม)” นี้ให้มีคุณภาพสูงสุด และขอขอบคุณกรรมการที่ปรึกษาทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อคณะนักวิจัย ทั้งเรื่องวิธีการดำเนินงาน กรณีสึกษาที่เลือก การปรับค้นร่างผลการประเมิน และการจัดทำข้อเสนอแนะ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และเครือข่ายธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมได้ร่วมกันจัดทำข้อเสนอแนะจากผลของการประเมิน เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นจริงในการยกระดับธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย เพื่อที่ประชาชนจะสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เข้าถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างมีความหมาย และเข้าถึงความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เข้าสู่เป้าหมายของสังคมที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นมิตรต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเป็นธรรมยิ่งขึ้น

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และองค์กรภาคี ในนามเครือข่ายธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมประเทศไทย ขอขอบคุณสถานทูตอังกฤษ (UK Government's Global Opportunities Fund) ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการประเมินธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยครั้งที่ 3 นี้ และขอขอบคุณมูลนิธิฟอร์ด (Ford Foundation) ที่ได้กรุณาสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์เอกสารฉบับนี้

สารบัญ

คำนำ	I
กิตติกรรมประกาศ	IV
ระเบียบวิธีการประเมิน	XI
บทสังเคราะห์ธรรมชาติบาลสิ่งแวดล้อม	1 - 34
■ บทสังเคราะห์กรอบกฎหมายทั่วไปที่รับรองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม	2
■ บทสังเคราะห์การเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรภาคประชาสังคม เพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม	6
■ บทสังเคราะห์การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม	13
■ บทสังเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมายในการตัดสินใจระดับนโยบายและโครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	18
■ บทสังเคราะห์การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม	24
บทที่หนึ่ง ผลการประเมินกรอบกฎหมายทั่วไปที่รับรองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม	35 - 45
โดย รศ.ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ	
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	
บทที่สอง ผลการประเมินการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนเพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม	47 - 66
โดย รัชนี เอมะรุจิ สาวิตรี ศรีสุข วัฒน าทาบังกาฬ และ พกภรณ์ ยอดปลอด	
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม	

บทที่สาม ผลการประเมินการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม	67 - 172
<u>หัวข้อ A: การเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอุบัติภัยหรือภาวะฉุกเฉินทางด้านสิ่งแวดล้อม</u>	
กรณีศึกษา: ข้อมูลการระบาดของโรคไข้หวัดนก	69
โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.พันธุ์ทิพย์ รามสูต และ บังอร เทพเทียน	
สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน	
กรณีศึกษา: ข้อมูลธรณีพิบัติภัยสึนามิ	85
โดย เรวดี ประเสริฐเจริญสุข และ เกศินี แก้วนเจริญ	
มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	
<u>หัวข้อ B: การเข้าถึงข้อมูลการตรวจวัดคุณภาพน้ำและอากาศ</u>	
กรณีศึกษา: ข้อมูลการตรวจวัดคุณภาพน้ำในทะเลสาบสงขลา จังหวัดสงขลา	97
โดย ศ. นพ. วันชัย วัฒนศัพท์ ดร. ถวิลวดี บุรีกุล และ ชัยวัชรพร พรหมจิตติพงศ์	
สถาบันพระปกเกล้า	
กรณีศึกษา: ข้อมูลการตรวจวัดคุณภาพน้ำในห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี	111
โดย ภรภัทร พิมพา และ เกศินี แก้วนเจริญ	
มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	
กรณีศึกษา: ข้อมูลการตรวจวัดคุณภาพอากาศบริเวณนิคมอุตสาหกรรมบางพลี	
จังหวัดสมุทรปราการ	125
โดย ฌ็องฐนิก ซุ่นสวัสดี และ ไพศาล ลิมสถิตย์	
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย	
กรณีศึกษา: ข้อมูลการตรวจวัดคุณภาพอากาศบริเวณโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง	137
โดย ไพศาล ลิมสถิตย์ และ ฌ็องฐนิก ซุ่นสวัสดี	
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย	
<u>หัวข้อ C: การเข้าถึงข้อมูลการปฏิบัติตามกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรม</u>	
กรณีศึกษา: ข้อมูลในรายงานการปฏิบัติตามกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมของโรงงาน	
อุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมบางพลี (บริษัท ซีพีปรรจักษ์ จำกัด)	151
โดย ฌ็องฐนิก ซุ่นสวัสดี และ ไพศาล ลิมสถิตย์	
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย	
กรณีศึกษา: ข้อมูลในรายงานการปฏิบัติตามกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมของโรงงาน	
อุตสาหกรรมในเขตส่งเสริมอุตสาหกรรมนวนคร (บริษัท ทอสมไทย จำกัด)	163
โดย ไพศาล ลิมสถิตย์ และ ฌ็องฐนิก ซุ่นสวัสดี	
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย	

บทที่สี่ ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมายในกระบวนการ 173 - 264

ตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

หัวข้อ A: การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมายในการตัดสินใจระดับนโยบาย

กรณีศึกษา: การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุนพื้นที่ชายฝั่งเพื่อการเพาะเลี้ยง 175

โดย เรวดี ประเสริฐเจริญสุข และ เกศินี แก้วนเจริญ

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

กรณีศึกษา: การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการเจรจาเพื่อจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีไทย - สหรัฐอเมริกา 189

โดย บัณฑิต เศรษฐศิโรตม์

โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร ภายใต้สำนักงานคณะกรรมการ

สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรณีศึกษา: การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการแก้วิกฤตน้ำภาคตะวันออก 205

โดย สุภาพ พัสอ่อง

นักวิชาการอิสระ

อรพรรณ พยัคฆาภรณ์

กรมทรัพยากรน้ำ

ไพศาล ลิ้มสถิตย์

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

กรณีศึกษา: การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ 229

โดย เรวดี ประเสริฐเจริญสุข และ เกศินี แก้วนเจริญ

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

หัวข้อ B: การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมายในการตัดสินใจระดับกฎระเบียบ

กรณีศึกษา: การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย 241

โดย ศ. นพ. วันชัย วัฒนศัพท์ ดร. ถวิลวดี บุรีกุล วัชรชาติดิษฐ์ และ วีรพัชร พุดทอง

สถาบันพระปกเกล้า

หัวข้อ C: การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความหมายในการตัดสินใจระดับโครงการ

กรณีศึกษา: การมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการก่อสร้างสะพานเศรษฐกิจเชื่อมโยงทะเลอันดามันและอ่าวไทย (ท่าเรือน้ำลึกจังหวัดสงขลาและสตูล) 253

โดย เรวดี ประเสริฐเจริญสุข และ เกศินี แก้วนเจริญ

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ห้า ผลการประเมินการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม	265 - 331
หัวข้อ A: การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้มีการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร	
กรณีศึกษา: การวินิจฉัยเรื่องอุทธรณ์คำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการตรวจสอบโรคระบาดไก่โดยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร	267
โดย ดร. สุจิตรา วาสนาดำรงดี	
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย	
หัวข้อ B: การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้มีการคุ้มครองสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชน	
กรณีศึกษา: การฟ้องคดีปกครองเรื่องการละเมิดสิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมและแสดงความคิดเห็นต่อโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซไทย-มาเลเซีย	289
โดย ศ. นพ. วันชัย วัฒนศัพท์ ดร. ถวิลวดี บุรีกุล และ วีรพัชร พุดทอง	
สถาบันพระปกเกล้า	
หัวข้อ C: การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้มีการชดเชยความเสียหายทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อม	
กรณีศึกษา: การฟ้องคดีปกครองและคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าชดเชยความเสียหายทางสุขภาพจากมลพิษทางอากาศที่เกิดจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง	299
โดย สุมิตรชัย หัตถสาร, ประยงค์ ดอกคำไย และ จรัส ไหมยศ	
มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	
หัวข้อ D: การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย	
กรณีศึกษา: การฟ้องคดีปกครองเพื่อคัดค้านการแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย	321
โดย ศ. นพ. วันชัย วัฒนศัพท์ ดร. ถวิลวดี บุรีกุล วัชรชาติตินันท์ และ วีรพัชร พุดทอง	
สถาบันพระปกเกล้า	
ภาคผนวก (ท้ายเล่ม)	333 - 354
1. ตารางตัวชี้วัดธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม	334
2. รายชื่อคณะกรรมการที่ปรึกษา	351
3. รายชื่อคณะนักวิจัย	353
บรรณานุกรม	355

ภาคผนวก (ในซีดีรอม)

รายงานผลการประเมินและตารางตัวชี้วัด

(การประเมินกฎหมายทั่วไป การประเมินการเสริมสร้างขีดความสามารถ และ
กรณีศึกษา 18 เรื่อง)

รายงานการประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษา (4 ครั้ง)

ระเบียบวิธีการประเมิน

ระเบียบวิธีการประเมินผลโครงการตามนโยบายรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทย ครั้งที่ 3 นี้ มีองค์ประกอบในการดำเนินการและรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ประเมิน (คณะนักวิจัย)
2. ชุดตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม TAI Version 2.0 indicators
3. ใช้กรณีศึกษาประกอบการประเมิน ในการประเมินครั้งที่ 3 นี้มีทั้งหมด 18 กรณีศึกษา
4. การเก็บข้อมูล
5. การประเมินผลการทดสอบโดยคณะกรรมการที่ปรึกษา

1. ผู้ประเมิน

ในการประเมินผลครั้งนี้ คณะนักวิจัย หรือ เครือข่ายกรมการสิ่งแวดล้อมประเทศไทย ประกอบด้วย นักวิจัยที่มีความสนใจ ความรู้ และประสบการณ์ในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม จากสถาบันและองค์กรต่างๆ ทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรภาครัฐ อาทิ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย สถาบันพระปกเกล้า มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรมทรัพยากรน้ำ และนักวิชาการจากองค์กรอื่นๆ อีก รวม 18 ท่าน ดังปรากฏในรายชื่อคณะนักวิจัยในหน้า 351 - 352 การประเมินครั้งนี้ ใช้วิธีการประเมินผลแบบร่วมมือกัน (collaborative assessment) คือ นักวิจัยทั้งจากภาคประชาสังคมและภาครัฐ เช่นเดียวกับการประเมินผลครั้งที่ 2 ในปี 2548

ทั้งนี้ เพราะในระหว่างดำเนินการประเมินผลแบบร่วมมือกันนี้ ทั้งนักวิจัยจากภาคประชาสังคมและภาครัฐจะได้เรียนรู้ในปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนไปด้วยกัน ได้เรียนรู้จักกันและกัน ร่วมมือกัน และเป็นเจ้าของผลการประเมินครั้งนี้ร่วมกัน (collective ownership) การประเมินผลแบบร่วมมือกันนี้ จะเป็นการสร้างบรรทัดฐานในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนให้รับรู้ร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นที่คาดหวังว่าในอนาคต จะสามารถยกระดับความร่วมมือไปสู่การปฏิบัติตามหลักการข้อที่ 10 ของปฏิญญาโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาได้อย่างจริงจัง

2. ชุดตัวชี้วัด

The Access Initiative (TAI) ซึ่งเป็นเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมนานาชาติ ได้พัฒนารอบของตัวชี้วัดขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อประเมินผลการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักการที่ 10 ของ “ปฏิญญาโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา” ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

2) การเข้าถึงกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย ในกระบวนการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และ 3) การเข้าถึงความยุติธรรม และรวมถึงตัวชี้วัดความพยายามของรัฐในการเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการใช้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล และการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินครั้งที่ 3 นี้ เป็นตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม เวอร์ชัน 2.0 (TAI Version 2.0 indicators) ซึ่งได้รับการพัฒนามาเป็นลำดับจากการทดสอบนำร่องในช่วงปี พ.ศ. 2544 ในประเทศต่างๆ 9 ประเทศ รวมถึงประเทศไทย และได้รับการพัฒนามาเป็น เวอร์ชัน 1.1 ที่ใช้ในการประเมินผลครั้งที่ 2 ผ่านกระบวนการปรึกษาหารือ ระหว่างองค์กรเครือข่าย จนมาเป็น เวอร์ชัน 2.0 โดยได้รับการเปิดตัวอย่างเป็นทางการในเดือนเมษายน 2549 ในงานประชุม TAI ระดับโลก (TAI Global Meeting) ที่กรุงเทพมหานคร และได้เริ่มใช้ในการประเมินผลครั้งที่ 3 ซึ่งในประเทศไทย มีสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยเป็นองค์กรแกนนำ

สำหรับตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม เวอร์ชัน 2.0 นี้มีจำนวนทั้งหมด 148 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดประกอบด้วย 4 หมวด ได้แก่ 1) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร 2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 3) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม 4) การส่งเสริมขีดความสามารถของประชาชน

โดยในแต่ละหมวดประกอบด้วย 1) ตัวชี้วัดครอบคลุมหมายถึงไปที่ส่งเสริมหลักการมีส่วนร่วม และ 2) ตัวชี้วัดที่ประเมินการดำเนินงานของภาครัฐในทางปฏิบัติโดยประเมินจากกรณีศึกษาซึ่งประกอบด้วยด้านความพยายามและประสิทธิผล

ในรายงานผลการประเมินครั้งนี้ ได้ใช้ตัวชี้วัดประเมินผ่านกรณีศึกษาที่คณะนักวิจัยได้เลือกมาศึกษาทั้งหมด 18 กรณีศึกษา ใช้ตัวชี้วัดรวม 98 ตัวชี้วัด² โดยตัวชี้วัดที่ใช้ในแต่ละบท มีดังนี้

บทที่ 1 ครอบคลุมหมายถึงทั่วไป จำนวน 17 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 1-10, 47-49 และ 91-94

บทที่ 2 การเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน จำนวน 12 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 137-148

บทที่ 3 การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จำนวน 22 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 20, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 34, 35, 37, 39, 41, 42 และ 46

บทที่ 4 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จำนวน 24 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 50, 51, 52, 53, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 65, 67, 68, 70, 73, 75, 76, 77, 79, 81, 82, 84, 86 และ 90

² ตัวชี้วัดที่ใช้ในบทที่ 3 - 5 ทั้งหมดเป็นตัวชี้วัดบังคับ (core indicators) และ ตัวชี้วัดที่ 10 ใช้ประเมินทั้งในบทที่ 1 ครอบคลุมหมายถึงทั่วไปและบทที่ 3 การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

บทที่ 5 การเข้าถึงความยุติธรรม จำนวน 24 ตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 95, 96, 97, 98, 101, 102, 103, 105, 108, 109, 110, 112, 114, 117, 120, 121, 123, 124, 125, 127, 129, 131, 132 และ 136

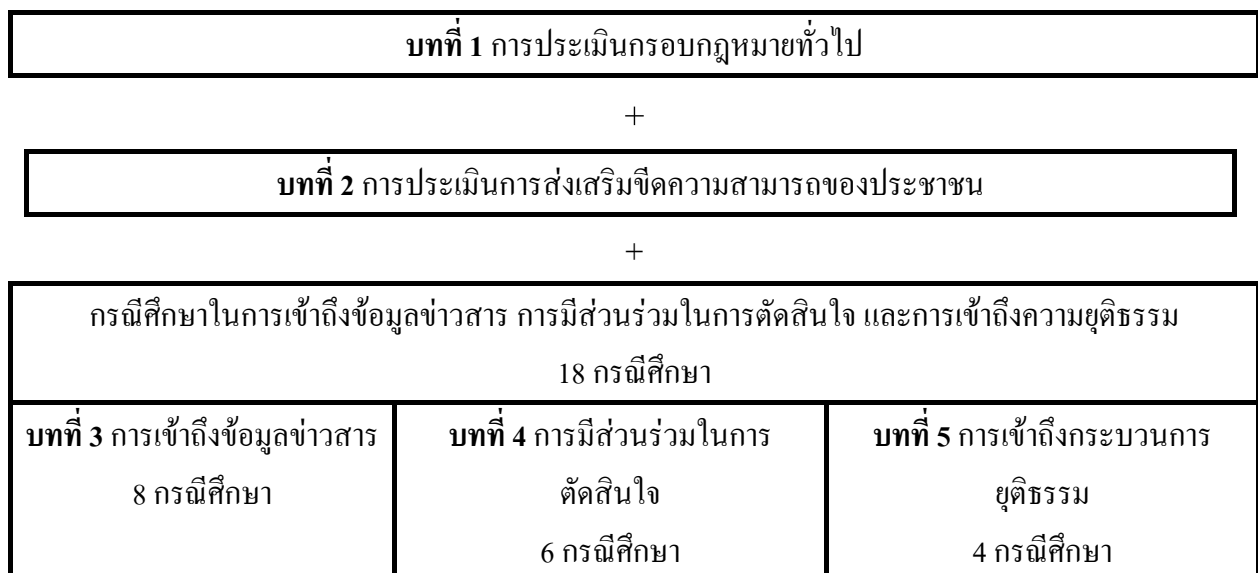
3. การใช้และเลือกกรณีศึกษา (สำหรับบทที่ 3-5)

การประเมินบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่ว่าเอื้ออำนวยและส่งเสริมหลักการมีส่วนร่วมแล้วเพียงอย่างเดียวคงไม่สามารถสะท้อนภาพการดำเนินงานของรัฐบาลได้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ กรณีศึกษาจึงมีความสำคัญในแง่ที่ทำให้คณะนักวิจัยสามารถเลือกศึกษาเกี่ยวกับเรื่องหรือเหตุการณ์เฉพาะอย่างละเอียด อีกทั้งสิ่งแวดลอมเป็นเรื่องที่กว้างขวางมาก คณะนักวิจัยจึงเลือกเฉพาะประเด็นที่พิจารณาว่าสำคัญต่อสาธารณชนอย่างมากเท่านั้น

ในการศึกษานี้ หมายถึงเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง เช่น อุบัติภัย หรือกระบวนการตัดสินใจ (เช่น พัฒนาการของระบบการวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม) ทั้งนี้ เครือข่ายสากล TAI ได้กำหนดประเภทและจำนวนขั้นต่ำของกรณีศึกษาในแต่ละหมวด โดยจะต้องมีกรณีศึกษารวมทั้งหมดไม่ต่ำกว่า 18 กรณีศึกษา

องค์ประกอบหลักของการประเมินผลธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมใน 5 บทของการศึกษานี้แสดงอยู่ในรูปที่ 1

รูปที่ 1 องค์ประกอบของการประเมินผลธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม (TAI Assessment)

แต่ละกรณีศึกษาของการประเมินผลจะอยู่ในหมวดใดหมวดหนึ่งข้างต้น (การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการเข้าถึงความยุติธรรม) โดยในการประเมินผลครั้งที่ 3 นี้ คณะนักวิจัยได้เลือกกรณีศึกษาเพื่อใช้ในการประเมินจำนวน 18 กรณีศึกษา ดังนี้

1. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จำนวน 8 กรณีศึกษา

A. ภาวะฉุกเฉินทางด้านสิ่งแวดล้อม (ระดับผลกระทบในวงกว้าง)

- การระบาดของโรคไข้หวัดนก
- ธรณีพิบัติภัย (สึนามิ)

B. ระบบการตรวจวัดคุณภาพอากาศ

- ระบบตรวจวัดคุณภาพอากาศในนิคมอุตสาหกรรมบางพลี
- ระบบตรวจวัดคุณภาพอากาศบริเวณโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ. ลำปาง

C. ระบบการตรวจวัดคุณภาพน้ำ

- ระบบตรวจวัดคุณภาพน้ำในทะเลสาบสงขลา
- ระบบตรวจวัดคุณภาพน้ำในห้วยคลิตี้ จ. กาญจนบุรี

D. โรงงานอุตสาหกรรม

- รายงานด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัททอสเท็มไทย จก.
- รายงานด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทซี.พี. อุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์ จก.

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน จำนวน 6 กรณีศึกษา

A. การตัดสินใจระดับนโยบาย

- นโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุน-โครงการธนาคารอาหารทะเล
- นโยบายการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐ
- นโยบายการแก้วิกฤตน้ำภาคตะวันออก
- นโยบายเขตท่องเที่ยวพิเศษเกาะพีพี

B. การตัดสินใจระดับกฎระเบียบข้อบังคับ

- การแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.)

C. การตัดสินใจระดับโครงการ

- โครงการสะพานเศรษฐกิจเชื่อมโยงทะเลอันดามันและอ่าวไทย

3. การเข้าถึงความยุติธรรม จำนวน 4 กรณีศึกษา

A. คดีความเกี่ยวกับการปฏิเสธสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

- อุทธรณ์คำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการตรวจสอบโรคระบาดไก่

B. คดีความเกี่ยวกับการปฏิเสธสิทธิในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

- ข้อพิพาทโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย

C. คดีความเกี่ยวกับความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม

- การฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าแม่เมาะ

D. คดีความเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของภาคเอกชน

- คดีการแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.)

สำหรับขอบเขตการประเมินนั้น เครือข่าย TAI ได้ให้แนวทางในการปรับระเบียบวิธีการประเมินให้สอดคล้องกับเป้าหมายและสถานการณ์ในแต่ละประเทศ ดังนั้น จึงมีตัวชี้วัด 2 ประเภท ได้แก่ ตัวชี้วัดบังคับ (core indicators) ซึ่งทุกประเทศต้องใช้ในการประเมินเพื่อรักษามาตรฐานของการประเมินในแต่ละประเทศให้มีมาตรฐานในระดับเดียวกัน และตัวชี้วัดไม่บังคับ (non-core indicators) ซึ่งคณะนักวิจัยในแต่ละประเทศสามารถเลือกใช้ตามความเหมาะสมกับประเทศของตน นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาตัวชี้วัดขึ้นเองตามความเหมาะสมได้ด้วย

4. วิธีการเก็บข้อมูล

คณะนักวิจัยประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามกรอบตัวชี้วัดโดยอาศัยข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลทั้งแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ ดังนี้

4.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยการเข้าพบเพื่อสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ และการใช้โทรศัพท์สัมภาษณ์ และขอข้อมูลจากหน่วยงานผู้ผลิตข้อมูลนั้นๆ

4.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ อาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร โดยเฉพาะกฎหมาย และรายงาน ตลอดจนบทความวิจัย ข่าว คู่มือ และเว็บไซต์ของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง

5. การปรัศนัผลการทดสอบ

ในการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมครั้งนี้ คณะนักวิจัยได้จัดให้มี **คณะกรรมการที่ปรึกษา** ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ ซึ่งหลังจากที่คณะนักวิจัยได้ทำการประเมินผลแล้ว ทั้งนี้ คณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกรณีศึกษาที่ใช้ในการประเมิน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน รวม 28 ท่าน ดังรายชื่อคณะกรรมการที่ปรึกษาในหน้า 349 - 350

การจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการเพื่อให้คณะนักวิจัยได้รับคำแนะนำ และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับกรณีศึกษาที่เลือกและกระบวนการประเมิน ตลอดจนการปรัศนัผลการประเมินจากคณะกรรมการที่ปรึกษา ซึ่งช่วยให้ผลการประเมินเป็นไปอย่างรอบคอบ ถูกต้อง และโปร่งใสมากขึ้น ทั้งนี้ได้นำเสนอรายงานการประชุมร่วมระหว่างคณะกรรมการที่ปรึกษาและคณะนักวิจัยทั้ง 4 ครั้ง ไว้ในซีดีรอมท้ายเล่ม

6. ระยะเวลาในการประเมินผล

การประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมครั้งที่ 3 นี้ ใช้เวลาทั้งสิ้นประมาณ 1 ปี 10 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2548 นับจากเมื่อสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย จัดประชุมเพื่อเชิญผู้เชี่ยวชาญ

ระเบียบวิธีการประเมิน

จากองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมโครงการครั้งแรก จนถึง เดือนพฤษภาคม 2550 เมื่อมีการประชุมเผยแพร่ผลการประเมินในส่วนบทสังเคราะห์รายงานการประเมินผลตามกรอบการประเมิน (นักวิจัยเริ่มประเมินกรณีศึกษาตั้งแต่เดือนเมษายน ถึง สิงหาคม 2549)

ในระหว่างการประเมิน คณะนักวิจัยได้มีการประชุมดังนี้

1. การประชุมคณะนักวิจัยหารือเพื่อพิจารณากรอบตัวชี้วัดและร่างผลการประเมิน รวมทั้งสิ้น 10 ครั้ง คือ วันที่ 19 สิงหาคม 2548, 18-20 พฤศจิกายน 2548, 30 มกราคม 2549, 27 มีนาคม 2549, 9 มิถุนายน 2549, 28 สิงหาคม 2549, 18 กันยายน 2549, 9 พฤศจิกายน 2549, 13 มกราคม 2550, และ 5 เมษายน 2550
2. การประชุมร่วมระหว่างคณะนักวิจัยและคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ รวม 4 ครั้ง คือ วันที่ 23 มิถุนายน 2549, 11 ตุลาคม 2549, 6 ธันวาคม 2549 และ 24 มกราคม 2550
3. การประชุมเพื่อเผยแพร่รายงานบทสังเคราะห์ผลการประเมินต่อผู้สนใจจากภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม และสื่อมวลชน รวมประมาณ 400 ท่าน เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2550

วิธีการอ่านรายงานผลการประเมิน

กรอบตัวชี้วัดชุดนี้ แบ่งเป็น 5 บท ดังที่ได้อธิบายไว้ในระเบียบวิธีการประเมิน แต่ละบทประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทนั้นๆ รวมทั้งนำเสนอกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง (ยกเว้นบทที่ 1 และ 2) ในส่วนของรายละเอียดผลการประเมินแต่ละตัวชี้วัดที่ใช้ในตารางแสดงตัวชี้วัด จะอยู่ในภาคผนวกในชุดที่แนบมา โดยชื่อของตัวชี้วัด (หรือประเด็นคำถาม) และ พิสัยของค่าตัวชี้วัดของแต่ละตัวชี้วัดอยู่ในคอลัมน์ด้านซ้ายของตาราง ส่วนคอลัมน์ด้านขวาจะเป็นการนำเสนอผลการประเมิน ซึ่งแสดงเหตุผลในการเลือกค่าตัวชี้วัด ข้อมูล และแหล่งข้อมูลประกอบการประเมิน รวมทั้งข้อคิดเห็นจากนักวิจัยเกี่ยวกับการทดสอบตัวชี้วัดนั้นๆ

พิสัยของค่าตัวชี้วัด มักจะเรียงลำดับจากค่าที่ต่ำสุดไปสู่ค่าที่สูงสุด ตัวชี้วัดแต่ละตัวอาจจะมีจำนวนของค่าตัวชี้วัดที่เสนอให้เลือกไม่เท่ากัน นักวิจัยได้เลือกค่าตัวชี้วัดที่ตรงกับผลการศึกษา โดยการขีดเส้นใต้ค่าตัวชี้วัดที่เลือก

ดังที่กล่าวไว้ในส่วนของระเบียบวิธีการประเมินว่า คณะนักวิจัยในทุกประเทศต้องใช้ตัวชี้วัดบังคับ (core indicators) ในการประเมิน เพื่อเอื้ออำนวยให้มีการเปรียบเทียบสถานการณ์ตามกรอบการประเมินระหว่างประเทศได้ ในการนี้ คณะนักวิจัยได้เพิ่มเติมตัวชี้วัดอื่นๆ ที่เป็นตัวชี้วัดไม่บังคับ (non-core indicators) ที่เห็นว่าสำคัญต่อบริบทของประเทศในการประเมินด้วย ได้แก่ในส่วนบทที่ 1 กรอบกฎหมายทั่วไปและบทที่ 2 การส่งเสริมขีดความสามารถของประชาชน

แต่ละหัวข้อหรือกรณีศึกษาจะมีบทนำอธิบายถึงเหตุผลในการพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์หรือเหตุผลในการเลือกกรณีศึกษา รวมทั้งสถานการณ์ทั่วไปในประเทศไทยเกี่ยวกับหัวข้อหรือกรณีศึกษานั้น ในตอนท้ายของแต่ละหัวข้อหรือกรณีศึกษาจะมีการวิเคราะห์สรุปผลการประเมินตัวชี้วัด รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทยและสำหรับการพัฒนาตัวชี้วัดให้เหมาะสมขึ้น

